

Porabje

ČASOPIS SLOVENCEV NA MADŽARSKEM

Monošter, 18. novembra 2004 ✿ Leto XIV, št. 23

Svetovni slovenski kongres, Slovenija, prvič v Monoštru

ŠOLSTVO – ZMERAJ AKTUALNA TEMA

Vodstvo Svetovnega slovenskega kongresa, Slovenija, je za tretji simpozij na temo „Ko ni več meja“ izbralo Monošter, k sodelovanju pa povabilo vrsto znanih osebnosti, ki se ukvarjajo z narodnostnim šolstvom v Avstriji, Italiji, na Madžarskem in v Sloveniji, ali lahko s svojim delom prispevajo k spreminjanju razmer na področju vzgoje in izobraževanja.

Kot je povedal *Stanislav Raščan*, podpredsednik Svetovnega slovenskega kongresa, Slovenija, so v Porabje prišli ob petnajstletnici ustanovitve. Prvi dve konferenci, med Slovenci v Italiji (Gorica) in na Koroškem v Avstriji (St. Peter pri St. Jakobu v Rožu), sta bili še pod naslovom „Ko ne bo več meja“ in zelo polemični, kar je zelo dobro: „Razpravljali smo, včasih se tudi prepirali in iskali odgovore na vprašanja, kaj se je spremenilo za manjšino; če se ni, zakaj se ni, ako se je, ali se je v dobro ali slabo. Upravni odbor Slovenske konference Svetovnega slovenskega kongresa je kritično razpravljal o delu in tudi o nadaljevanju srečanj in konferenc zdaj, ko ni več meja. Vodilnim je postavil zahtevo, da z delom nadaljujemo in naša naslednja konferenca bo na Hrvaškem,“ je povedal mag. *Stanislav Raščan*.

Simpozij je bil razdeljen v štiri tematske sklope, in sicer Preseganje manjšinske miselnosti; Družina, cerkev, in vrtci v predšolski vzgoji

Predstavniki Svetovnega slovenskega kongresa na posvetu v Monoštru

otrok; Slovenska identiteta v osnovnošolskih in srednješolskih programih in Visokošolski programi ter možnosti zaposlovanja.

Med gosti sta imela daljši vsebinski in zlasti za Porabje pomembni razpravi slovenski veleposlanik v Budimpešti *Andrej Gerenčer* in slovenski generalni konzul v Monoštru *Marko Sotlar*.

Veleposlanik *Andrej Gerenčer* je namenil osrednjo pozornost prizadevanjem za okrepitev gospodarskega sodelovanja med Slovenijo in Madžarsko. Kot dober primer je omenil spomladansko poslovno konferen-

co, ki je vzpodbudila nekaj novih gospodarskih povezav. Zdaj se dogovarjajo, da bo v začetku prihodnjega leta podobno konferenco v Sloveniji organiziralo madžarsko veleposlanništvo v Ljubljani. Za ta mesec je v Sombotelu napovedano posvetovanje o prometnih tokovih in povezavah med Slovaško, Madžarsko in Slovenijo. Veleposlanik *Andrej Gerenčer* je tudi poudaril, da slovenska stran z nestrpnostjo pričakuje sejo mešana komisije, ki bo morala dati odgovore na odprta vprašanja, ki so bila postavljena na zadnjem zasedanju v Moravskih Toplicah, mad-

žarska stran pa ni dala odgovora, kako urediti, denimo, financiranje porabskih narodnostnih šol in medijev.

Generalni konzul *Marko Sotlar* je prepričan, da je Madžarska dolžna uresničevati obveznosti iz sporazuma, ki zagotavlja enake pravice Porabskim Slovincem in prekmurskim Madžarom. „Imamo sporazum, ki je najboljši te vrste, a ga ne uresničujemo,“ je poudaril, ko je povedal, da ima gornjesenjska narodnostna šola 12 milijonov forintov proračunskega primanjkljaja in ne ve, kje najti denar. Slovenija pa je lansko leto samo za po-

sodobitev dvojezične osnovne šole v Dobrovniku prispevala 232 milijonov tolarjev. „Dejstva, ki govorijo sama zase. To so problemi, ki jih moramo rešiti in meje zbrisati tudi v svojih glavah,“ je podčrtal *Marko Sotlar*.

Na razprave slovenskih diplomatov se je vsebinsko navezoval referat *Bojana Brezigarja* iz Trsta. Začel je z jezikovno temo in ugotavljal, da večina Slovinccev, ki živi v zamejstvu, govori slovensko, ki je drugačna od jezika osrednje Slovenije. „Meja je povzročila veliko škode tudi v Trstu in Gorici, ki sta bila ves čas najbolj povezana z osrednjo Slovenijo, večje težave so na avstrijskem Koroškem, na obrobju, kot so Porabje, Rezija in deloma Beneška Slovenija pa se postavlja celo vprašanje sporazumevanja v slovenskem jeziku,“ *Bojan Brezigar* o prvi temi, o drugi, gospodarski, pa: „Žal smo v preveliki meri uprti v kratkoročne posege, za katerimi ne bo ostalo dosti.“ Kot najbolj občutljivo pa je za *Bojana Brezigarja* vprašanje teritorija, „ker bodo po odpravi meje spremembe lahko zelo hitre. Mi pa smo na to nepripravljeni.“

Iz stroke sta položaj narodnostne vzgoje, izobraževanja in možnosti zaposlovanja predstavili višja svetovalka *Valerija Perger* in predavateljica na slovenski ka-

(Nadaljevanje na 2. strani)

ŠOLSTVO – ZMERAJ AKTUALNA TEMA

(Nadaljevanje s 1. strani)

tredi Visoke šole Dániel Berzsenyi v Sombotelu Vijolica Dončec. Po oceni Valerije Perger – in glede na dosedanje izkušnje ji vsekakor kaže pritruditi – je bistvena pomankljivost porabskega modela narodnostnega izobraževanja ta, da je učni jezik pri vseh nejezikovnih

niel Berzsenyi v Sombotelu pritegnili več mladih, je predstavila Vijolica Dončec: „Katedra za slovenski jezik in književnost od ustanovitve (leta 1980) izobražuje le učitelje, kar se bo po letu 2006 spremenilo. Študenti slovenske narodnosti bodo imeli na izbiro različne mož-

slovenski jezik v obliki popoldanskih tečajev v avstrijski Radgoni in okolici, na ljudski šoli v Arnežu pa kot obvezni izbirni predmet v rednem urniku. To je tudi želja drugih okolij. Norma Bale je devet let poučevala v avstrijski Radgoni: „Pouk se ni samo obdržal, ampak se je število otrok od začetnih 6 povečalo na 21, kar je za to območje velik dosežek.“ Po zaslugi članstva Slovenije v Evropski uniji se je dvignilo število mladih, ki se na graškem Inštitutu za slavistiko učijo slovenski jezik na različnih zahtevnostnih stopnjah. Lani jih je bilo okoli 40, letos prek 70. Toda nikjer na avstrijskem Štajerskem ne govorijo o narodnostnem šolstvu, marveč učenju jezika sosedov. Čeprav imajo tukajšnji Slovenci uradno enake pravice kot Slovenci na Koroškem.

Dvodnevni simpozij je razgrnil in razprl podobo narodnostne vzgoje in izobraževanja med Slovenci v treh državah, o položaju narodnostnega šolstva na Hrvaškem pa bodo razpravljali na četrti konferenci. „Reči moram, da se je med 1. in 3. konferenco marsikaj spremenilo. Pomembno se mi zdi, da so se predavatelji odprli in odkrito povedali tisto, kar pogrešajo, česa manjka in kaj bi morala storiti Slovenija in kaj država, v kateri živijo. Na prejšnjih srečanjih tega tako neposredno nismo čutili. Konkretno probleme in predloge bomo posredovali ministrstvu za šolstvo v Sloveniji, pa tudi slovenski vladi, na drugi strani pa regionalnim in državnim institucijam, ki so odgovorne za uresničevanje manjšinskih pravic, v tem primeru na področju vzgoje in izobraževanja,“ ocenjuje monoštirski 3. simpozij podpredsednik Svetovnega slovenskega kongresa, Slovenija, Franci Feltrin.

eR

Udeleženci posveta, med njimi (z desne) Vojko Stopar, državni sekretar Ministrstva za kulturo, Andrej Gerenčer, veleposlanik RS v Budimpešti in Marko Soltar, generalni konzul RS v Monoštru.

predmetih madžarščina, slovenščino pa poučujejo kot predmet, v razširjeni obliki na gornjeseniški šoli je nekaj izrazov v slovenščini tudi pri drugih predmetih. Po veljavni šolski zakonodaji bi v Porabju lahko imeli celo šole s slovenskim učnim jezikom, če bi se manjšina odločila zanje. „Ampak od manjšine in njene etnične vitalnosti je odvisno, če se bo za tak model odločila ali ne. Mnogo je odvisno od staršev otrok, ki obiskujejo šolo in njihovega odnosa in motivacije za pouk slovenskega jezika,“ pravi Valerija Perger, ki kot dober primer novejšega časa poudarja natis novih dvanajstih učbenikov, ki so jih pretežno napisali učitelji-praktiki s porabskih šol. Učbeniki so v tem šolskem letu že v uporabi, za nadaljevanje pa se dogovarjajo s sedanjimi in novimi avtorji. Program, s katerim bi tudi iz Porabja na Visko šolo Da-

nosti in upajmo, da jih bodo tudi izkoristili. Študirali bodo lahko turizem, javno upravo, novinarstvo in še kaj. Teh strokovnjakov za enkrat ni dovolj.” Deželni šolski svet za avstrijsko Koroško je te dni objavil podatek, da se 3573 učencev uči slovenski jezik ali 167 več kot leto prej. Tomaž Ogris, Celovec: „Zanimanje za slovenski jezik na dvojezičnih osnovnih šolah raste, kar je razveselljivo. Ljudje zopet cenijo vrednost in pomen znanja dveh ali več jezikov, in med njimi tudi znanje slovenskega jezika. To je posev v duhu novih tokov v Evropi, glede večjega čezmejnega povezovanja v gospodarstvu, kulturi in družbenem življenju nasploh.” Kot da ne bi bilo v isti državi, so razmere med Slovenci na avstrijskem Štajerskem popolnoma drugačne. Tu nimajo narodnostnih šol, ampak poučujejo od leta 1995

Slovenija ima mandatarja, ki bo vlado sestavil do konca meseca

Predsednik Janez Drnovšek po pričakovanju predlaga Janeza Janšo

Presenečenja ni moglo biti, predsednik države dr. Janez Drnovšek je za mandatarja za sestavo nove vlade predlagal Janeza Janšo, predsednika Slovenske demokratske stranke, ki je na parlamentarnih volitvah dobila največ glasov in ima največ poslancev v državnem zboru Republike Slovenije. Rahlo presenečenje je nemara, da je Janeza Janšo na izredni seji državnega zbora podprlo kar 57 poslancev, 27 pa jih je bilo proti, kot je razglasil predsednik državnega zbora France Cukljati. Za Janeza Janšo so ob poslancih njegove stranke glasovali še poslanci Nove Slovenije, Slovenske ljudske stranke in Demokratične stranke upokojencev, zanj sta glasovala poslanca italijanske in madžarske narodnosti, poslanci Slovenske nacionalne stranke se niso opredelili, proti pa so bili poslanci Liberalne demokracije Slovenije in Združene liste socialnih demokratov. Mandatar mora novo vlado sestaviti do konca novembra, pri čemer pa ne bo imel vsaj za javnost znanih resnih težav. Kdo bodo ministri v Janševi vladi, še ni povsem znano, predvideni zunanji minister bo dr. Dimitrij Rupel, ki je bil to že nekajkrat, največ časa v vladi dr. Janeza Drnovška in Antona Ropa (Liberalna demokracija Slovenije). Samo po sebi se razume, da bodo ministri iz strank, ki so podprle novega mandatarja.

Na izredni seji državnega zbora minuli torek (9. novembra) je imel Janez Janša tričetrtturni programski nastop. Najprej je povzel novejšo osamosvojitveno zgodovino, čas, ki je Sloveniji prinesel ločitev od kriznega Balkana in priključitev k Evropi. Med konkretnimi smernicami je izstopala napoved 3-odstotne hitrejšje gospodarske rasti v primerjavi z najbolj razvito petnajsterico članic Evropske unije: „Náš poglavitni dolgoročni strateški cilj je blaginja Slovenije oziroma blaginja vseh, ki v njej živimo.“ Janšev programski govor so podprli poslanci vladne koalicije, kritični pa so bili razpravljalci iz LDS in ZLSD.

Mandatar je govoril tudi o obeh avtohtonih manjšinah v Sloveniji in Slovencih v sosednjih državah: „Slovenci, ki smo se v različnih državah počutili kot manjšinski narod, moramo zdaj, ko smo v svoji državi večina, storiti vse, da se bodo pripadniki italijanske in madžarske skupnosti med nami počutili kot povsem enakopravni državljani. Z vso odločnostjo bomo zahtevali tudi podobno ravnanje s slovensko manjšino v sosednjih državah, v Italiji, Avstriji in na Madžarskem. Ne moremo zahtevati enakih zakonskih ureditev, lahko pa zahtevamo zaščito kulturne identitete Slovencev v teh državah s stališča evropskih principov.“

eR

www.Porabje.com

SLOVENŠČINA KOT MATERINŠČINA STARŠEV (?)

Znanstveno-strokovno srečanje z naslovom **Ko ni več meja**, katerega organizator je bil Svetovni slovenski kongres, potekalo pa je v Monoštru, nam je prineslo mnogo novih in zanimivih spoznanj o slovenskem jeziku in identiteti pri najmlajšem rodu zamejskih Slovencev od Trsta in Gorice, preko Celovca in Gradca do Monoštra.

Za uvod pogledimo nekaj splošnih značilnosti zamejskega slovenskega kulturnega prostora. Slovenci, živčiči v Italiji, Avstriji in na Madžarskem, imajo različno kulturno-zgodovinsko in politično preteklost, različno institucionalno ureditev skrbi za slovenski jezik in identiteto, a skupen cilj, ki je ohranjanje lastnega jezika in kulture ter prenašanje le-tega na mlajše generacije. Skupno prepričanje vseh Slovencev v zamejstvu je, da je najvažnejši pogoj za ohranjanje slovenske identitete ohranjanje slovenskega jezika v rabi, saj izkušnje in statistike kažejo, da opuščanje identitete poteka vzporedno z opuščanjem jezika. Kako ohranjati in privzgjajati slovensko identiteto mladim in najmlajšim zamejskim Slovincem ali in v koliki meri lahko to delajo družina, cerkev, vrtec in šola, smo se spraševali in odgovarjali na monoštrskem posvetu.

Prva skupna ugotovitev je bila, da je obvladovanje slovenskega jezika pri najmlajši generaciji zamejskih Slovencev zaskrbljujoče; v Italiji po raziskavah Slovenskega raziskovalnega inštituta iz Trsta v slovenske vrte vpisanih približno 50 % otrok brez znanja slovenščine, v Avstriji se številka bliža 70 %, na Madžarskem pa presega 90 %. Manjšinski šolski sistem je najbolj ugoden v Italiji, saj ima slovenska manjšina vrte in šole s slovenskim učnim jezikom, slovenska identiteta teh institucij pa je predpisana že v ustanovnem aktu. Sistem je

torej optimalen, ker pa se v slovenske šole in vrte vpisuje iz leta v leto več otrok tudi brez minimalnega znanja slovenščine, bodo, po mnenju Tomaža Simčiča z Deželnega šolskega urada za Furlanijo-Juljsko krajino, v bodoče potrebne prilagoditve. Dvojezična šola in s tem izguba slovenske identitete? To bi v pedagoškem pogledu verjetno bila ustrezna rešitev, v narodno-

veda zgolj kot jezika sosedov.

O porabski šolski stvarnosti je bilo zapisanega že veliko; narodnostna šola s slovenščino samo kot učnim predmetom pač ne more imeti slovenskega značaja, saj je prisotnost slovenskega jezika preskromna. A liberalna šolska zakonodaja bi lahko omogočila spremembo šolskega modela, zanjo pa mora poskrbeti manjšina sama,

Valerija Perger, višja svetovalka za porabsko šolstvo je za posvet pripravila dva referata.

stnem pa velik korak nazaj. A problem obstaja in potrebno bo razmišljati o pristopih za njegovo reševanje. Na avstrijskem Koroškem, kot je povedal Tomaž Ogriz z Deželnega šolskega sveta iz Celovca, imajo dvojezično šolstvo na osnovni šolski stopnji (1. do 4. razred), dalje pa se slovenščina počuje kot predmet. Število učencev, vpisanih k dvojezičnemu pouku, se povečuje, a iz leta v leto je več takih brez znanja slovenskega jezika, torej tistih, tudi iz neslovenskih družin, ki se slovenščino učijo kot jezik sosedov. Za narodnost to pomeni, da šole izgubljajo slovensko identiteto, razen celovške slovenske gimnazije, ki ima slovenščino za učni jezik. Na avstrijskem Štajerskem, pri Slovencih v Radgorskem kotu, pa se komaj zadnjih deset let pojavlja pouk slovenščine kot fakultativnega predmeta, se-

seveda ob ustrezni materialni pomoči domicilne države.

Pouk slovenskega jezika v zamejskih šolah poteka zelo različno: v Italiji po metodah pouka slovenščine kot materinščine (ob uporabi učbenikov iz Slovenije), v Avstriji je ta pouk prilagojen jezikovni situaciji in poteka pretežno po metodah pouka slovenščine kot drugega jezika, učbenike pripravljajo učitelji sami, podobno je v Porabju. Naša skupna ugotovitev je bila, da so povsod velik problem prav učbeniki, saj so tisti iz Slovenije prezahtevni, tisti, ki nastanejo v zamejstvu, pa strokovno, predvsem metodično, niso dovolj dodelani. *Dodatne strokovne pomoči iz matične Slovenije praktično ni nobene, saj se v Sloveniji z didaktiko pouka slovenščine kot drugega jezika za otroke ne ukvarja nobena institucija*

kot tudi ne posamezni strokovnjak. Tako pa ostajamo redki zanesenjaki, ki poskušamo kaj ustvariti, takorekoč iznajti na novo. A tudi sama (avtorica tega zapisa, ki se edina ukvarjam s tem področjem v Porabju in prihajam iz Slovenije) vem, da je to zelo težko, zahtevno in odgovorno, saj smo, kljub trkanjem na različna vrata in prošnjam za strokovno pomoč, tudi v porabskem učbeničnem projektu ostali sami (nekaj učiteljic in avtorica tega zapisa).

Za veliko večino otrok, ki obiskujejo zamejske manjšinske vrte in šole, torej slovenščina ni več materinščina v klasičnem, individualnem pomenu besede, a je kljub temu jezik, ki ga otroci zaznavajo iz okolja. Še vedno je tudi jezik, ki najustrezneje izraža vrednote skupnosti in zrcali vso njeno specifikko. Je jezik, ki ohranja močan čustveni naboj, ki omogoča otroku in družini pristno doživljanje okolja, v katerem živi, in neposredno navezovanje na lastne kulturne in družbene korenine (Živa Gruden, 1999). Je materinščina v širšem, skupnostnem smislu in kot taka ohranja svojo vlogo tudi kot eden temeljnih elementov posameznikove identitete. Sama sem jo za porabske razmere poimenovala *materinščina staršev in starih staršev*. Poimenovanje odraža porabsko šolsko stvarnost, obenem pa nagovarja udeležence učno-vzgojnega procesa, učence, učitelje in posredno starše, da se skupaj potrudijo s prizadevnim učenjem in pozitivnim odnosom obujati to materinščino v življenje. Glede na jezikovno stvarnost bi v prihodnosti o takem poimenovanju slovenščine lahko razmišljali tudi drugod, ne le v Porabju.

Kot najpomembnejši ohranjevalki slovenskega jezika v zamejstvu sta se skozi stoletja pojavljali družina in

cerkev. Vsi skupaj smo, žal, ugotovili, da v današnjem času predvsem družine opuščajo to najpomembnejšo vlogo in skrb za ohranjanje jezika prelagajo na vrte in šole. Le-ti pa v nekaj urah tedensko ne morejo nadomestiti zamujenega. Spontanega učenja manjšinskega jezika v družinah skorajda ni več in to je posebej zaskrbljujoče. Vloga cerkve je pri ohranjanju slovenstva bila v preteklosti prav tako zelo pomembna, na nekaterih območjih celo usodno pomembna. Kako je s cerkvijo in ohranjanjem slovenskega jezika v zamejstvu danes? Pri Slovencih v Italiji in Avstriji še obstajajo zavedni slovenski duhovniki, ki med verniki širijo Božjo besedo v slovenskem jeziku, obenem pa jih ozaveščajo o pomembnosti ohranjanja le-te. Še živijo plemeniti, narodno zavedni Čedermaci in še se sliši slovenska beseda tudi v pogovorih med duhovniki in mladino, a le v Italiji in v Avstriji; poslednji porabski Čedermac je umrl pred petnajstimi leti... Danes, žal, cerkev v Porabju ni več slovenska, in tega problema ne more rešiti nobena naročena dvojezična maša ali cerkveni dostojanstvenik, ampak Porabski Slovenci in njihov „slovenski“ župnik sami. Potrebno je le malo volje, srčnosti in čutenja... Tega pa se ne da pričuti.

Monoštrski posvet pa naj ne bi ostal le posvet zaradi posveta, ampak bi v prvi vrsti opozoril tudi matično Slovenijo na vitalne probleme zamejskih Slovencev in pristojne institucije zavezal, da začnejo razmišljati o pripravi konkretnih strategij pomoči. Kot je v uvodu opozoril Bojan Brezigar, Slovenija še vedno nima dolgoročne strategije, kaj bi v bodoče počela z zamejskimi Slovenci.

Valerija Perger

„Je trno lepo, ka slovenski gezik ne pozabiš“

V zadnji lejtaj Porabske Slovence vseveč vönavčeni mladi lidi, etnologov iz Slovenije zišče gora zatau, ka ji vöspitavajo, kak smo živelj prvim Slovenci na Vogrskom, ka vse smo erbali od naši prednikov, s čim smo se spravljali, s koj smo se ta držali.

V oktobri se je z domanjimi lidami spoznavala pa vöspitavala ena prijazna, baratsa goška etnologinja, **Jelka Pšajd** iz Desternika na Štajerskom v Sloveniji. Zaprösila nas je, naj ji v vsaköj vesj pomoramo ziskati od šestdeset lej starejšje lidi, steri do ji z dobre vuale pripovedjali več vör od življenja svoje držine, od sami Slovencev v Porabji. Tau je veselo delo bilau. Moram prajti, ka sam fejs rada, ka sam se dja tü leko narodila med Porabske Slovence pa leko živem med njimi. Kogakoli sam pozvala po telefoni pa tarazolmačila, ka prosimo od nji, se je vsakösi na prvo rejč podau za tau. V *Ritkarovci Vajnina Ana*, na *Verici Mankuška tetica*, v *Števanovci Karel Krajcar* pa *Peterna Mariška*, v *Andovci Šarolta Holec*, v *Trauščaj Ana Unti*, v *Slovenskoj vesj Iluš Bartakovič*, v *Sakalovci Ema Sukič*, na *Dolenjom Seniki Irena Barber*, na *Gorenjom Seniki pa Ilonka Braunstein*. Fejs sam rada, ka so vsi trno lepau goraprijali tau mlado deklö, so ji pomagali. Že audelič so prišli pred njau, ranč so go nej šaunali, ka je tak mlada, v Ritkarovci smo ji pa že ženina tü spravljali, ka bi tak prej leko pri nas ostala. Etak nej čüda, ka je prvi den nazaj prišla s tejm: „Kak dobri lidge so v Porabji. Kak sam ges srečna, ka takšno službo leko mam. Ges moram priti še v Porabje, moram se srečati še s tejnji lidmi.“ In tau mišljenje se je vsakösi den vsebola potrdilo v njej. Gda sam go spitalava, kak ji dé delo, kak se leko porazmej z lidami, je pravla:

„Lidge morajo vedeti, ka sam ges prvič tü v Porabji. Ges sam se bojala od terena zavolo toga, ka ne poznam porabsko narečje, ne poznam lidi. Če gli odim na teren med lidi spitalvat že deset let. Ali lidge so se trüdili, ka z menov gučijo porabsko, ka mi raztolmačijo reči, tak ka smo se vse razmili. Prvi den sam se mogla navaditi na guč, vcujzeti k porabskomi djeziki. Ges sam bila veselo presenečena, ka lidge, prle kak so z menov gučali, so me objeli, so me tak pozdravili kak dobrega staroga znanca. To je zame bila dobrodošlica. To trbej človeki doživeti. To gučim iz srca. Ges toga v Sloveniji nejsem doživela.“ (*Zdaj se ji je rejč stavila, šlau ji je na djoj, dapa tau od radosti, ka so go tak lepau goraprijali naši lidge.*)

„Ges sam prvič v mojom življenji doživela, ka so meni lidge na vsaki način steli nika s svojoga dati. Bola sam gučala, ka meni so že dali s tem, ka so mi gučali, ka so mi povedali, kak je bilau inda pa ka čütijo, poznajo zdaj Slovinci tü v Porabji, vsebola so mi davali. In to s toploga srca. Ges sam daubila cejkare, molitvenike v slovenskom jeziki. Ges nemrem tau z rečtjauv povedati, ka pomeni, znananüje tau. Ges nemo tau nikoli pozabila in vüpam, ka mi bo danö in vživljenji, ka še leko pridem in se pogučavlam z njimi.“

• *Kak sva te s kolegicov sprvajale do držin, sva leko opazile, ka ti sama tü prevč rada maš lüstvo pa tak nagnauk se povežaš, na guč staneš z njimi pa prejč toga leko maš rada svojo delo.*

„Rejsan je, ka mam nebesko rada svoje delo. Srečo mam v življenji zato, ka rejsan mam lidi rada. Samo pa nemreš vedno, furt priti do lidi. Lidge so tü odprti. No pa pri tejm ste mi vüve tü dosta pomagale, vüve ste že naprej mele vse zgüčano.“

• *Ka vse si spitalava od naši lidij, ka so ti več vör meli ka pripovedjati?*

„Ges sam tü prvič. Tau pomeni, ka je meni vse nauvo. Ges v Prekmurji pa na Šta-

ajerskom, gde živem, dem na teren (med lidi) pa delam živlenske zgodbe. Mene zanima, briga, kak žive lüstvo, ka se je godilo z njimi v življenji. Tü v Porabji pa ges ne poznam življenja. Zato sam si pomogla tak, oni so mi gučali, ges sam pa po tistimi

Jelka Pšajd je teden dni preživela med Porabskimi Slovenci.

guči spitalava. Pomembno mi je bilo, kak so lidge tü živelj kak Slovenci, kelko so meli nevol zavolo toga, ka so Slovenci. Sam presenečena, ka sama spoznala, ka tü lidam vera, cerkev velko pomeni, znananüje. Tüj vera pomeni slovenstvo. Tü se moli, se spejvja v slovenskoj rejči, tau je pomembno. Potem sem se orientirala po tejm, sam začnila spitalvati o tejm, ka njim pomeni vera, ka njim pomeni biti Slovenec, kelko so meli nevol zatoga volo. Samo ges moram praviti, ka nej so meli telko nevol, kak sam si ges mislila. Zavolo toga, ka lidge so živelj tak, kak so najbaugeš mogli.“

• *Če si na tau temo staupila, so ti guišno dostakrat spominali gospauda Markoviča pa Kihara.*

„Istino praviš. To, ka so popi v enom časi začnili gučati, ka naj mrtvece ne pokapajo s slovenskimi molitveniki. To pove vse. Zato, najknjige ostanejo za žive, ka do leko še dale molili v slovensčini. Ges si brodim po štiri dnevaj tak, ka tüj je škoda zdaj pri cerkvi, ka bi mogli meti slovenske pope, steri mora-

jo gučati v porabsčini, ne pa v knjižnom geziki. Pomembno je, ka lidge gučijo porabski. Ka sam zmödrüvala, goraprišla, gda sam odila po cintori. Sam opazila, ka na križi gnesden piše vogrski. Tau pa nej dobro, zato, ka tü ste rejsan Slovenci. Na sta-

me je direktorica v muzeji pomagala, naj samo idem. Tak, ka tü je meja samo v naši glavi, to sam zdaj spoznala. Ges si želim, ka lidge rejsan se zavedajo toga, ka so Slovenci, ka živejo tü, ka je tö dobro, ka je tü nika nej slabšega od nas v Sloveniji.“

• *Ka bi nam ti tanačivala, kak bi si mi sami mogli bola pomagati gora držati svojo slovenstvo, zvojn toga, ka si nam že prajla?*

„Nejsem poznala nej pokrajino Porabje nej lidi. Sam poznala tak, ka so mi gučali lidge dale od Prekmurja, ka lidge tü ne vejo slovensko. Ges sam bila presenečena, kak se leko z njimi pogučavlaš. Tak mislim, Ljubljana, glavni varaš Slovenije, nemre kaj dosta napraviti, zatoga volo, ka nema interesa, tau je narobe, to nej dobro. Li pa tü leko napravimo Prekmurci, ka jezika sta si podobniva, lidge tü razmij prekmurški, zatau leko Prekmurci največ napravijo za Porabske Slovence. Ges vem, ka bi Prekmurje moglo dosta napraviti, samo praktično, kak mate tü težave z gospodarstvom, s fabrikami, tak majo težave v Prekmurji.“

Rejsan se pa trbej lidam tü zavedati, ka leko sami oni napravijo največ, ka gučijo porabski, ka včijo svoje vnuke. Vidim, ka je to ravno ranč problem, ka mladi ve ne vejo porabsko. Samo tü leko napravijo dosta sami lidge, ki živejo tü, da se porabsčina in slovenska kultura ohrani, gora ostane.“

• *Kakoli pravimo, ka se nauve reči ne ustvarijo, stare, indašnje se pozablajo, de je pa meni naš djezik döjn najbola dragi, najbola lepši na svejti.*

„Rejsan, ges sam se to zdaj navčila. Ges bi povedala misel, štero sem dobila med lidmi tü v Porabji: „Je trno lepo, ka slovenski gezik ne pozabiš.“ Pomembno je to, ka sam to misel čüla tü.“

Klara Fodor

Kratek pogovor s Szabolcsem Fekete

»Ludje v tauj krajini ešče nücajo düšno pomauč župnika«

Gospaud Szabolcs Fekete od 2002. leta služi kak kaplan v Monoštri. Od tistoga časa o jdi v Števanovce tō pa skrbi za versko življenje vörnıkov iz Števanovec, Verice-Ritkarovec pa Andovec. V eni prejšnji naši novınaj smo vküpmezšali njegovo držınsko menje z enim drugim

gratali? Ali je bıjo kaulek vas lakšen človek, steri je vam za dobro peldo bıjo?

»Že od maloga mau sam emo v sebi željo za tau, istina, ka gda sam ešče malo de jte bıjo, sam bole tak čüto, ka zatok ojdım k meši, ka je mujs, ka je obvezno. Moji

svete meše, zdavanja, krstıke, pokapanja pa düšna skrb za betežnike. Moja ejkstra naloga je, ka mam veronavuk za Števanovske mlajše, pripravım nıj na prvo spauved pa potrdjavanje, bırmo. Z dvornıki se tō posaba spravlam.«

• *Ali mate kakšne težave pri svojom deli? Ali ste dobıli od števanovski vörnıkov kaj plus, kaj pozitivnoga?*

»V vsakšom delokrogi so leko težave, tak dostakrat pop tō nejma leko delo. Zgodi se, ka sam dopodneva vküper z mlajšo pri veronavuki, smo veseli, se dosta sme jemo, popodneva pa moram stati pri škrınıj pokojnoga, kaulek mene pa lüstvo djauče. Ludje v tau krajını ešče nücajo, želıjo düšno pomauč, stero nıjım leko da pop. Düšni pastır tau vsıgdar začüti, vpamet vzeme, zatok trno rad ojdım med te vörnıke. Dostakrat nas pozovejo k betežnikom. Domanıj vejo, ka betežnik nejma samo te jlo, lıki düšo tō, zatok ne nüca vrastvo pa doktora samo te jlo, lıki düša tō.

Dosta veselja mam kak župnik, najbolje tau, ka mala deca ma oprejto srce do Boga. Letos od septembra vsakši keden ojdım k malım mlajšom v števanovski vrtec tō. Veselje je videti nasmejane obraze, čıste poglede, s sterımı me mali mlajši čakajo.«

Baug plati za pogovor.

M.S.

Gospaud Szabolcs Fekete je števanovske mlajše pripravo na prvo spauved.

gospaudom, steroga krstno menje je tō Szabolcs, zato lepau prosımo za odpuşenje tak njega kak vörnıke števanovske fare. Gospaud Szabolcs Fekete vsıgdar ma malo smeja na obrazi, je pri jzen, po naše bı rekli, ka je dobra düša. Na pitanje, odkec je prišo, gde vse je v šau-le odo, je odgovorıu:

»Doma sam v Kőszegszerdahelyi, narodıjo sam se v držını, gde smo bılı trgė mlajši. V srejdıno šaulo sam o jdo v Győr v Benediktınsko gimnazıjo, po tıstım sam o dıšo v semenišče v Budımpešto, gde sam se vönavčo za župnika. Diplomı sam daubo na Katolıčanski unıverzı Pázmány Péter, gde sam se vönavčo za školnıka teologıje na smerı cerkvena zgodovına (egyháztörténelem).«

• *Gda sta najprvın začüti li, ka bı radi pop, župnik*

pajdaši so me nagačali, naj dvorım v cerkvi. Za par lejt pri edni sveti meši sam tak čüto, ka me je gospaud Baug poklıco, pozvau, naj postanem pop, naj njımı slüžım. Sprvoga sam tau skrıvo, dapa starıške doma pa vörnıke v farı so tō vpamet vzeli, ka sam se obrno, ka sam ovakšen grato. Od tıstoga dneva mau sam redno o jdo k svetım mešam, se gorasto štenje, sam pomago na farı. Zatok sam se potem tak odlaučo, ka mo išo v cerkveno gimnazıjo, vej se tam pokaže, izkristalizira, ka bau z mene.«

• *Od 2002. leta ojdıte v Števanovce tō, ste düšni pastır vörnıkov števanovske fare. Kakšne naloge opravlate, ka je vaše delo?*

»Delo düšnoga pastıra v Števanovci vküper opravlava z gospaudom ešperešom Zoltánom Némethom. Tau so

Alojz Uran je novi ljubljanski nadškof

Papež Janez Pavel II. je za novega ljubljanskega nadškofa in metropolita imenoval dosedanjega ljubljanskega pomožnega škofa Alojza Urana. Novico je na sedežu ljubljanske nadškofije sporočil apostolski nuncij v Sloveniji Santos Abril y Castello. 59-letni Uran bo nadškofıjo v kanonično posest prevzel s slovesno umestıtvıjo, predvidoma v nedeljo, 5. decembra, ob 16. uri v ljubljanski stolnici sv. Nikolaja. Dolej bo nadškofıjo vodıl ljubljanski pomožni škof Andrej Glavan, ki je bil za upravitelja nadškofıje določen po odhodu prejšnjega ljubljanskega nadškofa Franca Rodeta v Rim. Rode je namreč 21. aprila nastopil mesto prefekta kongregacije za ustanove posvečenega življenja in skupnosti apostolskega življenja v Vatikanu.

Kot je napovedal Uran, bo po svojım močeh skušal uresničevati geslo „Da, oče“, ki si ga je pred nekaj manj kot dvanajstımı letı izbral ob škofovskem posvečenju, ter bo vedno in povsod skušal uresničiti tō, kar Bog od njega pričakuje. Poskušal bo nadaljevati zelo zavzeto delo svojım predhodnikov, posebno v prejšnjem stoletju, saj smo imeli velike škofe in nadškofe, ki so postavıli zdrave osnove. Na teh bo poskušal graditi nadaljnje delo za dobro vseh.

Alojz Uran je šestı ljubljanski nadškof in petı metropolit. Rodıl se je 22. januarja 1945 v Spodnjım Gameljnah v župnıji Šmartno pod Šmarno goro, v duhovnika je bil posvečen na praznik apostolov sv. Petra in Pavla 29. junıja 1970. V škofa ga je 6. januarja 1993 v Rimu posvetıl papež Janez Pavel II.

Alojz Uran je 34. rezıdencialni škof ljubljanske nadškofıje in četrtı metropolit po obnovı ljubljanske metropolıje leta 1969 ali petı metropolit v zgodovını ljubljanske (nad)škofıje.

Bıl je član škofıjskega in medškofıjskega katehetskega sveta, član in voditelj komisıje za duhovne poklıce ter predavatelj na teološko-pastoralni šoli, ki deluje v okviru Teološke fakultete v Ljubljani, v Novem mestu, v Kopru in v Novi Gorici. Leta 1996 je pripravıl in koordinıl prvi papežev obısk v Slovenıji. Od leta 2000 je delegat SSK za pastoralı med Slovenci po svetu.

OD SLOVENIJE...

Črnogorski zunanji minister na obisku v Ljubljani

Črnogorski zunanji minister Miodrag Vlahović je med dvo-dnevnim delovnim obiskom v Ljubljani potrdil dobre odnose med Slovenijo in Črno goro. Črna gora Slovenijo vidi kot pomembnega strateškega partnerja tako na političnem kot gospodarskem področju in želimo si, da bi se dobri odnosi med Ljubljano in Podgorico nadaljevali tudi v prihodnje, je po srečanju z gostiteljem, slovenskim zunanjim ministrom Ivom Vajglom, dejal Vlahović. Namen obiska vodje črnogorske diplomacije je sicer bil, da se Slovenija pred začetkom predsedovanja Organizaciji za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE) seznaní s črnogorskimi stališči glede problemov v regiji.

Ministrsko srečanje pobude SEDM

Ministrsko srečanje Pobude za sodelovanje obrambnih ministrstev Jugovzhodne Evrope (SEDM) se je v Ljubljani končalo s sklepom, da je ta regionalna pobuda v tem času zelo dobrodošla, da pa so v njenem delovanju tudi pomanjkljivosti. „Izboljšanje pričakujemo v bližnji prihodnosti predvsem na področju vojaškega sodelovanja, saj je delovanje večnacionalnih sil JV Evrope v objektivnem interesu držav članic, predvsem v interesu miru, varnosti in stabilnosti v celotni regiji JV Evrope,“ je po koncu srečanja poudaril slovenski obrambni minister Anton Grizold.

Mednarodna vojaška vaja

Na vadišču Slovenske vojske v Apačah pri Kidričevem je potekala mednarodna vojaška vaja vodov držav, delujočih v okviru tristranske brigade MLF - Večnacionalnih sil kopenske vojske. Vaja je bila ena od oblik urjenja za uspešno tristransko sodelovanje in delovanje večnacionalnih sil kopenske vojske v zahtevnih operacijah v podporo miru v Evropi in izven nje. Na vaji je sodelovalo okoli 150 pripadnikov italijanske, madžarske in slovenske vojske.

Na Janošovom brejgi

Gda sam se pelo gora na brejg, mi je že zato na pamet prišlo, nej gvušno, ka v najbaukšom časi odim tü. Auto v prvo brzino zakapčim, pa

»Zato ka se po tauj blati z autonom tü vozite.«

»Zaka, djé taša paut gora na Janošov brejg, stera nej blat-na?«

»Tam pri kulturi na pravo,« kažejo z rokav nazaj.

»Dobro, te mo se tamta pelo,« pravim.

»Tam je pa vrkar lagvo,« so pravili Jožef Mukič pa so že staplali tadala.

Ka naj zdaj delam, se škra-

bilau. Gda sam že skur gor-prišo na brejg, v ednom ovinki, gde edna stau lejt stara grüşka stoji, sam stano. Taša tišina je bila, ka sam go čüu. Leko, ka sam itak v dobrom časi prišo. Taši mir je bijo, kak če bi ešče

Jožef Mukič so se čudivali, ka iščem tü z autonom.

»Name ne dej v novine,« so pravili tetica, stera so šipkovec brali.

bam po glavej. Vseedno, če sam že tü, te dem tadala. Kak se pelam pomalek gora na brejg, tak vsigdar bola bejlo začne biti. Čüdno, zato ka spodkar že nika snega nej

ftiči spali. Kak etak zmišlavam, gnauk samo čujem, ka nika šumače. Sprvoga sam mislo, ka je srna, dapa sledkar sam med trnjami vido, ka nika ženska odi pa nika bere.

• *Ka berete?* je pitam, gda skrajaj pridem.

• Šipkovec berem.

• *Ka te delali s šipkovcom?*

• Tej mo küjali iz njega, dapa name ne dejvajte notra v novine,« pravijo ženska. »Tak ne ovadim ime.«

• *Dobro, te brez menja baduate v novinaj, ji pravim. Iz tauga že leko küja tej?*

• Nej, prvín je posišiti trbej pa potistim že leko. Mi vsakšo leto beremo šipkovec.«

• *Drugi tej vi ranč ne nicate?*

• Kaj pa nej. Gnauk etašoga, gnauk tašoga küjamo.«

• *Dobro, te samo berte, nemo vas goradržo.*

Pelam se tadala, gnauk samo do križišča pridem. Zdaj na lejvo ali na pravo? Na pravo eden lesení križ zaglednem, zato se pa te tamta obrnem. Tauga so tö nej lani

itak neške titi. »Ka vrag, defekt sam daubo,« si mislim pa stanem z autonom. Dve- ra odprem pa vöstaupim, dapa včasín nazaj skaučím tö. Skur sam nej zagrabo, če bi kítice nej tak fejst potegneno emo, črevjlo bi v blati ostali. »Ka naj zdaj delam?« si zmišlavam, gda enga možaka zaglednem. *Jožef Mukič* se šetajo dola po pauti. V ednoj rokej bot držijo, v drugoj pa edno torbo. Kak staplajo, tak cingajo prazni glaži. Gda skrajaj pridejo, te vidim, ka v krčamu dejo po pivo.

• *Baug daj!* se poklaunim, oni se tö poklaunijo, dapa nej so trno čüli, zato ka so se proto autona obrnili pa tak so ga gledali.

• *Vi ste s Slaskoga?* me pitajo.

• Nej, dapa zaka tau mislite?«

Križ se naslanja na drejvo, drejva pa na križ.

Na Janošovom brejgi

... DO
MADŽARSKE

Referendum z dvema vprašanjema

Predsednik Republike Madžarske Ferenc Mádľ je za 5. december razpisal referendum, na katerem bodo volivci odločili o dveh vprašanjih. Prvo je povezano z madžarskim državljanstvom zamejskih Madžarov in Madžarov po svetu. Vprašanje t. i. dvojnega državljanstva je sprožila Zveza vodinskih Madžarov pred kakšnimi dvema letoma, kajti domnevala je, da bodo po vstopu Madžarske v EU ovirani stiki z Madžarsko. Dvesto tisoč potrebnih podpisov za razpis referenduma je zbrala svetovna zveza Madžarov.

O tem vprašanju se razhajajo mnenja provladnih in opozicijskih strank. Vladni stranki sta mnenja, da bi imelo dvojno državljanstvo precejšnje finančne posledice, kajti Madžari z dvojnimi državljanstvom bi bili upravičeni do zdravstvenih, šolskih storitev in socialnih ter drugih podpor na Madžarskem, medtem bi pa bili davkoplačevalci v drugi državi. Zato je vlada prejšnji teden sprejela vladni program, ki naj bi pomagal pri tem, da bi lahko zamejski Madžari ohranili svojo identiteto na območjih, kjer živijo. Minister za pravosodje je dobil nalogo, da izdela pravne okvire za to, da bi zamejski Madžari lahko dobili madžarski potni list, ki bi jim omogočil nemotene stike z matico. Naloga finančnega ministra Tiborja Draskovicsa je, da pripravi fundacijo »za rodno pokrajino«, v katero bi vlada prispevala eno milijardo forintov. Gospodarski minister János Kóka bo izdelal program za razvoj gospodarstva in ustanavljanje novih delavnih mest v madžarskem zamejstvu. Vlada bo v te namene zagotovila 20 milijard forintov.

Opozicijski stranki trdita, da dvojno državljanstvo ne bo imelo takih finančnih posledic, kot jih nakazuje vlada, pomenilo bi pa duševno zadoščenje za Madžare v zamejstvu in po svetu.

Druge vprašanje na referendumu se bo nanašalo na privatizacijo bolnic, ki ji opozicija nasprotuje.

Karel Holec

bili.»

• *Od tec je zato težko dolajdti v bauto, nej?*

»Ge trno ne odim dola, zato ka mladi v Varaša majo rame pa oni v petek pa v soboto prinesejo vse, ka nam trbej. Obed nam pa vozijo z autonom.«

• *Po krü zato morate titi v bauto.*

»Ka mladi krü prinesejo, tisto nam na cejli keden dojde.«

• *Ne posene vö?*

»Nej, zato ka ga notra v zmrovalnik dejam pa tak te frišek ostane.«

• *Kelko časa trbej vam odtec dola do cervki?*

»Pau vöre trbej ta doj. Nazaj gor pa eške več. Gda v zimi dolaspadne velki snejg, te ga pa moramo odmetavati, če neškemo krauziti kaulak po pauti. Če krauzimo, te dosta več časa trbej. Dosta-

smo prosto živeli. Den nauč smo krumče pa mlejko geli. Dapa zato je itak bola veselo bilau. Bola smo vküpojdti kak zdaj. Zdaj nin nikoga, s šterim bi leko gučali. Če samo vö na dvor dem, te cejli keden nikoga ne vidim. Te demo malo med lüstvo, če k barbejra, k meši ali na pošto demo.«

• *Mladi so že zato bola vse spodkar pri pošttji zidali, nej?*

»Tam so zidali zato, ka so komuništarge tü na Janošovom brgej nej pistili.«

• *Zaka?*

»Zato, ka je skrak meja.«

Te čas, ka sva se malo pogovarjala, je kanta tö puna gratala. Ana Skinina pomalek zdignejo kanto, nej ka bi se dolapolejali pa s kratkimi stopaji dejo domau. Ranč tak dja tö, notrasedam v auto pa se pelam dola z

Na Janošovom brejgi je dosta vküpporüšani iž.

postavili. Razpetja že nega na njem, pri ednoj staroj tagnagnjenoj drejvi stoji. Leko, ka gda so križ postavili, je tau drejvo samo edna tenka vejka bila. Vküper sta stala

»Baugi vala, ma vodau. Letos je malo bola deževno pa so nazaj prišle vretine. Dvej leta smo nej meli vodau. Samouprava nam go je vozila. Zdaj tö nej mamo tak pova-

Skinina Ana pri stüdenca.

pri pauti v deždji, v sonci pa v sneje. Kak dva padaša. Drejvo, gda je eške bola mlado bilau pa lejpo korono mejlo z vejkami, je sejncno držalo križi. Kak če bi se za tau sto zahvaliti križ. Zdaj, gda se drejvo pomalek vö obrne, se naslanja na križ. Gnauk svejta je tü dosta ramov moglo biti, si zmišlavam pa gledam kaulakvrat. Tü pa tam ešče videti, ka stojijo stejne, dapa v največ mejstaj je seča gorazarasla. Istino, djestajo taši rami tö, stere so sploj lopau obnavili. Dapa meni se zato itak tisti vidijo najbola, steri tak vögledajo, kak so je gnauksvejta naprajli. Že sam ranč staniti sto, ka paut tö nika vauska začnila gratüvati, gda vidim, ka nekaj iz stüdenca vodau pištjava.

• *Djesta voda v stüdenca?*

uli, zato strejšnico gorprijemo. S tisto vodauv peremo gvant pa küjamo svinjam.»

• *Sto vse nosi s tauga stüdenca vodau?*

»Samo mi, dapa eške etak ne doжда.«

• *Zdaj vidim, ka pri sausednoj hiši eden križ stoji, do tejga mau sam ga nikdar nej vpamet vzejo. Kak se te križ zove?*

»Te križ se tak zove kak ge. Ge sam Skinina Ana, križ je pa Skinin križ.« se smejejo.

• *Ta hiša tü v sausedni je prazna?*

»Zdaj je prazna, dapa že so go doj küpili, ranč tak kak vse tü kaulivrat. Gesteu tü Nemci, Avstrijci pa eške Englanderge tö.«

• *Tau nej špajсно malo?*

»Zdaj smo se že vcujvzeli. Eške dobro, ka nekaj dje. Ovak bi tej rami vse prazni

krat stoj es pride pa pravi: »Joj, kak lejpo je tü, kak dober je luft.« Dapa tü nej tak naletja živeti. Samo tistim se tau tak vidi, steri na izlet pridejo. Gda pravijo, kak dober luft je tü, te jim ge tak povejmi: Iz lufta niške ne more živeti.«

• *Kak ste te prvin živeli?*

»Tak, ka smo v leti prislüžili, tisto smo v zimi pogeli.«

• *Te ste dobro slüžili, nej?*

»Vej smo slüžili, dapa ka je tisto bilau. Nika nej. Bola

Janošovoga brga.

Človek, če es pride, tak čüti, kak če bi se čas stavo. Nejsam čüto, če sam pau vöre ali dvej vöri odo. Ranč od tauga sam zmišlavo, kak je tau dobro, gda gnauk samo kak gronska strejla, začne cingati moj mobitel. Konec senjam, prebüdo sam se.

Znauvič moram in leko potrdim...

...ka če človek zadobi tista lejta, ka je upokojenec, penzionist, zatok nej trbej z rokav ednoga zamajutniti pa povedati, ka je že stari, naj sedi doma pa žive od spominov. Tau zatok leko trdim, ka nej tak, ka sam 7. novembra 2004. leta pozvana bila na edno prireditve, stero je držo LIKUS - Literarni klub upokojencev Slovenije - šteromi klubi sam že več lejt članica. Tau, ka sam etakšo

ka je tau strašno velko pošenje. Morem pa povedati, ka od toga človek znauvič pa znauvič dobi mauč, volau za delo, tačas ka je tau človeki mogauče. Srečanje LIKUSA je tak kak pri nas pri društva, gde vsakšo leto držimo občni zbor, gde »račun« damo od našega dela, ka smo v ednom leti napravili pa si na drugo leto načrte napravimo.

V Sloveniji več kak 600 čla-

Zinka Zorko je na prireditvi tu sodelovala in je nej pozabila omeniti Porabske Slovence tu nej. Za toga volo se mi je znauvič srce segrevalo.

LIKUS vsakšo leto vōda zbornik ljudskih piscev. Te zbornik etakšoga ipa vsakši član leko v roke dobi. Kakoli ka sam vejdlā - vej so pa od mene pred dosti meseceov gradivo prosili - da vōdajo edno pripovejst - itak sam sploj vesela bila, gda sam vidla svojo delo v 14. zborniki.

No nika etak je poteko te lejpi den zame pa te mi je zatok dostavse napamet prišlo. Cejle duge vōra sam mejla priliko na udeležence gledati pa sam buma tau vidla - mislim mi ne zamerijo - ka so največjim lejte naprej skočila pa tau se na človeki vidi. Kakoli se vidi na nistarnim, ka me zdravje ne slūži, ali ovak so lejte odlejtejla, se človek spremeni, nika je vsem gnako bilau. Tisto navdušenje do toga lej-poga dela, ka je pisanje. Gvušno ka si vsi - z menovred - tak premisslavamo, ka tačas je mogoče, tačas bi nika radi prejk dali mladoj generaciji.

Pa vejte, zakoj mi je tau vse napamet prišlo? Leko ka je smeja vredno, depa človek, če je vse starejši, vse bole neške prevideti, ka »vōra« naprej de, pa se ma zgoditi, ka gnauk - prva ali sledkar - stane. Ge sam sama tak s tejm. Zaman v gledalo gledam, neškem prevideti, ka je že »vōra naprej prišla« pa te leko računam na koj kolji. Sploj pa te, če zdravje tō ne slūži. Pa gnesden kome slūži? Pa je te primene, pa pred vse tistim, štera sam je tam srečala vsebole silno nika eške napraviti, nika prejk dati. Nistarni na tau nemajo cajt, nistarni pa zatok, ka radi z rokav majūčejo. Samo ka je živilenski »zakon« takši, ka vsakomi pride cajt pa te se zatok itak za človeka drži, če računajo na njega. Pa Baug vej, tuj pa tam se leko kaj ešče navčijo tu.

Irena Barber

Kelko haska, telko kvara

Porabski ljudje smo delavni, flajnsni. Gnesden se pa najdemo v takši situacijaj, ka nas tuj pa tam znaurijo. Včasen ne vezemamo vpamet, kakši kvar si napravimo, če se pa trenutno rejsan tak vidi, ka mamō hasek s te situacije. Na koj sam mislila?

Kak v cejlōj Europi, pri nas je na gnes tu gospodarska kriza. Vse se premenjava, delovna mesta se opirajo pa zapirajo. Ljudje gnes majo delo, zranje ga več nemajo. Če človek delo zgibi, je tau velka nevolā. Živeti pa trbej, čeke nam pošilajo, če se neščemo zadužiti, je moramo na pošto davati. Gestu tu trbej... Če ne dobiš poštene plače, te si nika iščeš, ka te rejši, ka leko preživeš.

Nej skrivnost, ka vōponūcamo priliko, ka se je nam dosta deset lejt nej pistilo, staupimo prejk meje v Austrijo, pa si »na črno« zaslužimo lejpe pejnaze. Pa se te tak vidi, ka rejsan dobro leko živemo. Pa je tak. Če se tau z mladim človekom godi, te si pa moramo malo premisslavati. Lejta samo tak ta fūčkajo. Zatok tak čūtimo, ka smo puno brig, nej mamō cajta v zrak gledati pa čakati. Vcujsmo se vzeli k bauksomi slūži pa toga ipa ranč neškemo ovak živeti. Kaj pa! Doma za 50-60-70 gezerk delati cejli mejsec, tam vanej za tau samo eden keden trbej delati. Odimo es pa ta delat, relativno dobro živemo. Ka je te tuj nevolā?

Če si malo globše premisslavamo, nevolā je nej mala. Lejta ta skaučijo pa naša mauč je več nej takša, kak je bila. Dobro bi bilau v penzijo titi. Samo ka od etakše slūžbe na črno nega penzije. Ka te baude na stare dni? Leko ka nakak tak misli, ka te že nika tu baude. Buma gestejo takši, ka že dugo lejt nemajo registrirane slūžbe, lejta pa letijo.

Sploj drugo je tisto, če je stoj v penziji pa si etak malo pomaga. Če več nede mogo delat ojt, zatok penzija itak pride vsakši mejsec.

Vsi vejmo, ka je nej leko, depa itak tak mislim, ka bi mladina najbole tau morala gledati, gda si kakšo delovno mesto išče, naj tau bau registrirano delovno mesto, gde redno plačūvlejo zdravstveno pa pokojninsko zavarovanje, gde se lejta vkup berejo za penzijo.

Vejm, ka nistarni tak pravijo, ka ge naleki gučim, ge sam že davnik na »liniji«. Tak je, če sam rejsan k tomi - kak dosti drugi - 40 lejt mogla delati, leko povejm za mali slūž. Pa tau tu leko povejo, ka idi delat, če nega dela. Tau je vse istina. Samo ka od toga se abajte, da bi te tu nej šli v redno slūžbo, gda se vam tau ponidi.

Ge sam za mladine vōlo nemirna. Nej ka bi stara gratala ta generacija tak, ka si ne spravi penzijo, nikše podpore nede dobivala.

Vsi vejmo, ka je gnesden nej naleki. Vsakši se brani, kak se more. Zatok mi ne zamerite, ka vam »predgo« držim. Tau je zatok, ka človek rad ma »svoje« ludi. Leko tau vūpamo, ka bauksi cajti pridejo? Počasi leko. Depa tačas je potrebno vse napraviti, naj na stara dni leko merno živemo. Vej pa naša generacija je dosta lej-poga nej zadobila, kakoli ka je nam že tau tu lejpo, ka je žmetno bilau. Vej pa te smo bili mladi.

I. Barber

Udeleženci srečanja LIKUS

čest leko zadobila pred lej-tami, leko zahvalim Jožeti Vildi, ki je tistoga ipa bio predsednik Društva upokojencev Murska Sobota pa ki je sam tu član tauj organizaciji. V Sloveniji so upokojenci cejlak ovak organizirani kak pri nas. Tau že dugo lejt vidimo v Murskoj Soboti, s šterim društvom že od ustanovitve našoga društva - ka so nam oni tanačivali - mamō stike.

Gda sam staupila v dvorano, gde je tau srečanje bilau, so se tak obnašali voditelji LIKUS-a, liki bi me že čakali pa je tau tak bilau tu. Posedili so me k tistomi stoli, gde so sejldi gosti prireditve, kakoli ka sam ge ranč takša članica kak vsi drugi. Pozvali so me že na začetki pred televizijo na kratek interju, šteroga so prauto večera naši že doma vidli.

Zmago Rafolt, predsednik kluba, je na začetki staupo pred mikrofoni in med dostimi drugimi je name tu notpokazo. Tak sam čutila,

nov šte LIKUS. Telko upokojencev je, šteri se spravljajo z literaturōv, šteri so nej enjali, ali pa ranč zdaj začnili tau lejpo delo. Lani sam za mojga betega volo nej mogla na tauj prireditvi nevzauča biti in me je tau te strašno bolelo.

Po poročili Zmaga Rafolta so nam program dali nistarni pisatelji, pesniki, edno pesem ali kakši odlomek so prešteli. Udeleženci so bili iz cejle Slovenije, etak smo čuli različne dialekte slovenskega jezika. Sama sam se predlani tu mejla priliko predstaviti z edno mojo novelov, iz štere sam preštejla eden odlomek.

Sploj velka čest je bila tau tu zame, ka sam pri stauli leko vkup sejdlā z dr. Zinko Zorko, profesorico na mariborski Pedagoški fakulteti. Mūvedvej se že dugo lejt poznavā, vej so pa gospa profesorica s svojimi dijaki pri nas dostakrat raziskavali porabski dialekt in etakšoga reda so name tu gor poiskali. Dr.

Nika mi nej žau

Prvin je vsakšni dolazatajo, gnesden pa človek prejk medijev samo tau čuje, sto ka je delo v revoluciji 1956. leta. Eden je zvezdo dolalučo s sedeža komunistrske partije, drugi je z zastave, grb vö-vrezo, tretji je „molotov koktel“ lučo. Tau je gvüšno, ka po velki varašaj je zato bola vrajze bilau kak po vasaj. Po vasaj je lüstvo s tauga nej dosta čütulo. Dapa zato je bilau tašo lüstvo po vasaj to,

dapešti, dočas, ka je tau vse dolaprišlo sé do nas. Eden den je že zato nam tö špaj-sno bilau, ka tü nika nej vrede. Eden delavecs Črejtника je goraseu na motor pa se je pelo v Varaš. Gda se je nazaj pripelo, samo telko je pravo: Vsakšni naj vse tak nja, zato ka je revolucija že tü v Varaši. Moj brat je traktorist bijo. Na prikaulico je edno bečko nafte gorapotočo pa vsi, ka smo tam delali, smo

ro?« smo ga pitali. »Osem šilingov,« je pravo. Tistoga reda smo mi na vöro štiri forinte dobili. »Aj, nikan nemo ušo,« sam pravo. »Doma mam ženo pa deteta tö. Če škem, gdakoli leko pridem sé vö k vam, nej zdaj, gda je telko lüstva na meji.« Te sam eške nej znau, ka se sledkar granice zaprejo pa več nede mogo prejk.»

• *Dosta lüstva prejk meje šlau tisti čas, ka ste vi tam bili?*

»Tau vejš, vse je črno bilau. Iz Števanovec so se sodacke pripelali na tovrnjaki. Na tovrnjak so vogrsko pa štajersko zastavo goradjali, pükše so pa vse dola na zemlau na en küp zlüčali. Nazaj gora na tovrnjak so zoskakali pa so se pelali prauti Graci. V Maudincej pred krčmau so dugi stauli bili vödjani. Na staulaj pa puno piva, vse so za šenki davali tistim, steri so prejk meje prišli.»

• *Sto so tü njali rosag, srmacke ali bola bogati?*

»Dja tak mislim, ka bilau etašo pa tašo lüstvo tö.»

• *Nej bila na meji kakšne baje?*

»Nej, nika nej bilau, zvün tistoga, gda so se nika vküpsmeli pa so enga „partitkára“ (partijski sekretar) bili. Te je iz Vasszentmihályja bijo pa kak so tam gučali, dosta grdo delo je napravro za vaščani. Zato so ga pa včasin v raubo vzeli. Nej na dugi gnauk so samo prišli štajerski žandardja. Pa so tak prajli, ka je doma bilau, tisto naj njemo doma, tau je že pa eden drugi rosag. Na pa te tak so tapistili tauga človeka.»

• *Kama je šlau tau vnaugo lüstva?*

»Tovornjaki so že tam čakali pa so lüstvo vozili v Grac, Beč, sto kama sto titi. Od tistec so se pa z eroplanom pelali todale. Te niške nej proso papire. Meni tö pravo eden Štajer, naj sedem gora na tovrnjak pa naj dem. Zdaj mam prej priliko, sledkar več nede. Dapa dja sam nikan nej ušo. V edno bauto sam notra ušo pa sam nišo platno küpo materi. Potejm

Na cintori

Letos je pä brz prišo november pa vsisvecovo tö. Tašoga ipa bole na gausti ojdimo na cintor, steri mam tam svoje pokojne. Vidimo vsefele križe pa spomenike. Gestejo trno velki, dragi pa falejši tö.

Na cintori sam se srečala z edno ženskov, steri je mauž mrau, una ma je pa dala postaviti trno velki marmorski križ. Kak je pravla, je trno dober mauž biu, zatok si je zaslužo te dragi križ. Ena druga ženska je starišom postavila spomenik, steri je skur en milijon košto. Una je tö tak pravla, ka si je njena mati tau zaslužila, ka je dosta delala pa se mardjala na tom svejti. Ne vejm, če je ta ženska, dočas, ka je mati živela, naredla kaj za tau, ka bi materi baukše bilau. Te je nej časa mejla za njau. Zdaj je pa gorprišla, ka je venak nika zamidila.

Mauž, steri je svojo ženo v žitki nej poštuvo, ji je dau narediti velki-velki vejnec z dostimi rauzami, gda je mrla. Dostakrat samo takšoga ipa vpamet vzememo, ka nam naši najbližji falijo.

Tej velki venci pa dragi križi so venak zatok gé, ka si z njimi vsakšni svoje srce ské troštati. Zdaj gorpridejo, ka bi dočas, ka so njini bližnji živeli, več dobroga mogli narediti za nji. Tisti, steri počivajo pod velikimi, dragimi križi, od te križov nika dobroga več nemajo. Ranč tak počivajo kak tisti, sterim so menše, bole skromne (szerény) križe postavili.

Ge tak mislim, če na tom svejti nema človek dobrote pa lübezni, na ovom svejti ma velki, dragi križ ne pomaga. Tau tö vidim, ka pred tejm velkimi križi vsigdar menje lidi stoji pa vsigdar bole na rejdkji, steri zmolijo očenaš ali zdravamarijo za pokojne duše.

Na tom svejti gestejo bogati pa srmacke, na ovom svejti pa vrlji pa lagvi. Ali smo pa tam vsi gnaki?

Rozalija Ropoš Rozsnyai

sam se pa obrno pa sam ušo domau.»

• *Kak dugo je lüstvo šlau prejk meje?*

»Vejn tak dva kedna je trpejo. Potistim gda so že rusuški sodacke skrb melo na mejo, te se je s dugom pripelalo dosta lidi. Gda je cuğ stano, te je lüstvo vözuskakalo pa tak so leteli prejk. Rusi so strejlali, dapa nej na lüstvo, liki v luft.»

• *Po vasaj je lüstvo ka čütulo s tauga, ka je revolucija?*

»Dosta nej, dapa tü je tau sreča bila, ka je že prauto slejdnjoma bilau. Če bi duže držala kak dva kedna, te bi po vasaj tö dosta lüdi gorabesili. Tisti, sterc so interirali, so vedli, sto je nji zglaslo pa so tej čemere meli na tistoga. Zato se je pa te čas dosta lüstva skrivalo po gauščaj. Trpetali so kak šiba na vodej. Na pa te nej na duge so pä oni krepki gratali. Kak koli je bilau, nikan nej dobro bilau. Rusi so prišli pa

nika vövidenja nej bilau že potistim.»

• *Vi mate koga vanej, sto je tistoga reda odišo tavö?*

»Dva brata mam v Švajci.»

• *Ka mislite, njima je baukše bilau tam vanej?*

»Tau ne vejm, če je njima baukše bilau, dapa tau je gvüšno, ka sta lekejši žitek mela kak mi, steri smo doma ostali.»

• *Če bi ešče gnauk petdesetšesto leto pisali, znauva bi doma ostali ali bi pa vi tö šli za njimi?*

»Austo bi. Nikam bi nej ušo, tau je gvüšno. Dja sam te tö kreda bijo, ka če trbej titi, te mo ušo, dapa zato itak sam austo. Zdaj bi tö ranč tak napravro. Nika mi je nej žau. Žena mi je tü tak prajla, kama bi šli, vejpa dejte ešče ne more gra pa kapüsto djesti, ka je ešče malo. V štala mo spalji pa drugoga hlajpi bau-demo. Te že bola ostanemo srmaki na svojom.»

K. Holec

Štefani Sukiči je nej žau, ka je tistoga ipa nej odišo iz rosaga.

sterim so v časi revoluciji nogé malo trpetale. Tau so taši lidge bili, steri so gorazglasili druge. Tej so se v tistom časi malo zato bojali, ka baude, če...

Tistoga reda je spoj dosta lüstva tü njalo rosag. Eden za drugim so odišli prejk granice pa so tü njali svojo domovino. Nej dalač od granice, gde je lüstvo odišlo iz rosaga, na Dolenjom Seniki živejo Štefan Sukič. Kak so oni tiste čase preživeli? Naj nam povejo sami.

»Tistoga reda sam dja na Rátóti delo. Že pred več dnevi je vövdarila revolucija v Bu-

se dolapripelali v Varaš, potistim pa prejk na Štajersko v Maudince (Mogersdorf).»

• *Kak je te bilau na meji?*

»Niške nej skrb emo te mejo. Vsakšji je leko ušo, sto je sto. Na drugi strani meje je eden velki šator bijo gorpstavleni pa v tistom so djabke pa citrone talali za Madžare. Istino, šli so te prejk meje Rusi tö. Kak smo tam stali pa smo gledali lüstvo, kak vö iz rosaga dé, gnauk samo vcuj k nam staupe eden Štajer. On je ovak lüžar bijo pa emo edno fabriko. »Neškete pri meni delati v fabriki?« je nas pito. »Kelko plačate na vö-

Denar je sveta vladar

Ta krilatica, ki je znana tudi v drugih jezikih (Geld regiert die Welt, Pénz beszél, kútya ugat.), poudarja pomembnost denarja v našem življenju. Pogosto trdimo tudi to, da denar človeka ne osreči, toda če ga nima, je vendar nesrečen. Človek se mora že v otroških letih naučiti ravnati z denarjem. Če se tega ne nauči, bo tako rekoč celo življenje imel materialne težave, in nikoli ne bo zadovoljen s tistim, kar ima. Če se tudi nauči ravnati z denarjem, mora biti včasih preudaren, ko se odloči za večje investicije, kajti nihče ne more napovedati vnaprej, ali bo ena ali druga investicija rentabilna ali ne. Nemški pisatelj Ludwig Börne piše: »Lahkomiselnost je reševalni pas za tok življenja.« (»Der Leichtsinnt ist ein Schwimmgürtel für den Strom des Lebens.«)

Če vprašamo svoje znanke, kako ravnajo z denarjem, nam bodo zaupali zelo različne, včasih tudi poučne metode. Večina delojemalcev dobiva danes svoje plače na svoj bančni račun in daje banki pooblastilo, da nakáže denar za poravnane rednih računov. To, kar jim preostane, potem delno privarčujejo, da si lahko kaj večjega nabavijo, delno pa izdajo za oblačila ali potovanja... Nekateri, bolj konzervativni, banki ne dajo pooblastila za nakazovanje denarja, temveč ga dvignejo in sami na pošti plačujejo položnice. Ko dobijo denar, ga razdelijo za elektriko, za plin, za casco, za zavarovanje stanovanja, za bencin, za hrano, za telefon, za žepnino otroku itd. in večinoma deset odstotkov za rezervo, za nepredvidene izdatke. To so ljudje, ki točno vodijo vsak mesec družinski proračun, točno vedo, koliko denarja lahko izdajo za oblačila, za kozmetiko, za frizerja... To so ljudje, ki nikoli ne pridejo v materialno zadrego, ker so disciplinirani, izdajo le toliko denarja, koliko ga imajo na razpolago. Ne jemljejo posojila niti pri banki niti si ne sposojajo denarja od prijateljev. Zopet drugi so lahkomišelniki. Trošijo denar brez tega, da bi ga razdelili, in brez tega, da bi varčevali. Kupujejo vse, kar vidijo, celo odvečne stvari.

To so tisti, ki kupijo po pet kril in sedem bluzic samo za to, ker jih prodajajo po ugodni ceni. Nosijo jih ne, ker je ena malce prevelika, druga malce premajhna, pri eni barva ne odgovarja, pri drugi krog ni pravi. Kupijo jih le za to, ker so lakomni, ali za to, ker je tudi sosedja kupila, in nočejo zaostati za njo. Veliki prodajni centri temeljijo na nakupovalni mentaliteti takih ljudi, jih zapeljujejo z raznimi akcijami. Nakupovalni vozički so tako veliki, da ima človek vedno občutek, da je ta še vedno prazen, da še mora kaj kupiti. Gotovo ste opazili, da so osnovna živila v

deva, zahteva resen trening. Preden vstopimo v kakšno prodajalno, se moramo koncentrirati na to, da ne kupimo nič drugega kot to, kar smo nameravali. Nevarne so tudi kreditne kartice, ki so sicer zelo praktične, toda zlahka zapeljujejo človeka, ki lahkomišelnost kupuje vse, kar mu ugaja, ker ga banka kreditira. Toda prišel bo dan, ko bo še najbolj prijazna banka zahtevala svoj posojen denar nazaj. Nikoli ne smemo pozabiti, da so banke denarni in ne karitativni zavodi. Najeti hipotekarni kredit je precej tvegan, ker se lahko zgodi, da človek zgubi delovno me-

supermarketih vedno nekeje zadaj, na drugem koncu trgovine, ne pa pri vhodu. To je za to, da bi nakupovalec s svojim vozičkom šel mimo natrpanih polic in si počasi polnil voziček, ker se ne more upreti skušnjavi.

Kdor malega ne ceni, velikega vreden ni. Ta krilatica se nanaša na denar in njen tečaj je bil pred nekaj desetletji še izredno visok. Pri takratni generaciji je bilo varčevanje ne le filozofija, temveč tudi neizogibno. Vsekakor moramo upoštevati tudi dejstvo, da ni bilo za dobiti skoraj nič. Danes je to težko izvedljivo, kar lahko potrди vsak, ki vstopi v kakšen super- ali hipermarket. Pa tudi reklame ne olajšajo človeku življenja. Komaj smo se privadili na kakšen prijetno dišeč dezodorant ali detergent, že se pojavijo na tržišču še bolj dišeči, še bolj učinkoviti in se človek zlahka da »nagovoriti«. Srečni so tisti, ki se ne dajo zapeljati, ki si načrtno razdelijo denar. To seveda ni lahka za-

sto in mu potem stanovanje gre na prisilno dražbo. Če že ne moremo izhajati brez tega, nikakor ne smemo pustiti obremeniti s hipoteko stanovanja, v katerem stanujemo, temveč neko drugo nepremičnino, ker se zlahka najdemo »na cesti«. Tudi nekateri majhni kratkoročni krediti, pod sto tisoč forintov, za prehodne materialne stiske niso priporočljivi, kajti njihove obresti znašajo okrog šestdeset odstotkov na deset mesecev. Kako naj ravnamo z denarjem? To se vsak lahko nauči, ker ni zapleteno, človek mora biti le discipliniran in dosleden. Ko dobi plačo, mora razdeliti denar za račune, ki jih mora vsak mesec redno plačevati. Poleg tega mora varčevati za kakšno resno stvar, za stanovanje, za avto ali kakšno drugo večjo investicijo, nepremičnino, kar bo postalo del njegovega premoženja, kar bodo lahko podedovali njegovi potomci. Poleg tega mora varčevati tudi za izpolnitev manjših želja, za kak-

šno lepšo obleko, za čevlje, za kakšen gospodinjski stroj, telekomunikacijsko sredstvo ali daljše potovanje, za dopust... Lahko seveda kupujemo tudi pri ugodnih ponudbah razne obleke, toda samo takšne, katere res potrebujemo, in katere bi kupili tudi takrat, če jih ne bi ponujali po ugodni ceni. Če se naučimo ravnati z denarjem, ki ga imamo na razpolago vsak mesec, nam bo zadostoval do konca meseca, in ne bomo imeli občutka, da eden ali drugi mesec nikoli ne bo prišel h koncu. Ravnati z denarjem se moramo naučiti v otroških letih. Zato bi bilo smotno, če bi svojim otrokom redno dajali žepnino. Kot pedagog se niti ne morem izogniti tega vprašanja, o katerem diskutirajo danes tudi strokovnjaki.

Nesporno je torej vprašanje, da otrok mora dobiti žepnino. Ampak dobiti plačilo za storitve, ki jih brez nadaljnega mora narediti, ker so to vsakodnevne obveznosti, bi bilo napaka. Če bi hoteli dati otroku denar za to, da preobleče posteljo ali pogrne mizo, bi naredili napako, ker se otrok mora naučiti, da so ta opravila v vsakdanjem življenju potrebna. Drugačno je vprašanje pri opravljenih, ki niso vsakdanja, na primer, če bi hoteli imeti pobarvano ograjo ali opran avto. Pri tem dajmo otroku možnost, da to naredi on in si s tem zasluži malo denarja. Zedinimo se z njim glede plačila, preden bi odpeljali avto v pralnico. Nikakor pa ne smemo pri tem pretiravati. Če mu damo preveč naglog, ga bomo ovirali pri šolskem napredovanju in mu bomo skrajšali prosti čas.

Vprašanja, ki se pojavljajo tukaj, so sledeča: kdaj naj dobi va in kako visoka naj bo otrokova žepnina. Lažje je odgovoriti na vprašanje, kdaj naj dobi. To je odvisno od tega, kdaj starši dobivajo plačo. Tisti, ki jo dobijo vsak teden, bodo otroku dajali tedensko, tisti, ki pa mesečno enkrat, pa bodo otroku dajali denar vsak mesec enkrat.

V prvi vrsti je pri določanju vsote odločen mesečni ali tedenski dohodek staršev, ne pa to, koliko dobiva sosedov sin ali hčerka. Drugo, kar je odločilno, je to, kaj vse si mo-

ra otrok iz tega denarja kupovati. Kot enostavno pravilo naj v vsakem primeru velja, da raje malo manj kot malo več, naj se otrok nauči denar razdeliti, naj se nauči varčevati. Drugo odločilno vprašanje je, ali mora iz svoje žepnine plačevati le sladice in razne vrste zabave ali pa tudi zvezke, razne članarine, revije, prevozne stroške...

Pomembno vprašanje je nagajevanje učenca za dober uspeh v šoli. Ni pravilno, če uvedemo, da otroku za vsako odlično oceno dajemo določeno vsoto denarja. Če opravile svojo dolžnost, si zato ne zasluži nobene posebne nagrade. Denarna nagrada je pa umestna v vsakem primeru, če otrok nekaj izrednega izpolni, če kaj doseže z izrednim naporom. Učenec, ki ni posebno nadarjen, se pa tako potrudil, da dobi kakšno odlično oceno in za to žrtvuje veliko časa in velik napor, si zasluži za ta dosežek nagrado, dočim nadarjen učenec kateremu to ne povzroči posebnega napora, za to ne sme dobiti posebne nagrade.

Nekateri premožni starši delajo velike napake pri vzgoji otroka s tem, da mu privoščijo vse, kar si otrok le izmisli. Poznam učenca, ki je v strokovni šoli skoraj v vsakem polletju padel, tako len je bil, ker se mu za nobeno stvar ni bilo treba boriti. Starši so mu dovolili, da se je z njihovim rdečim ferrarijem vozil v šolo, in so mu podarili ekstravaganten motor, da ne bi bil žalosten, ko je padel na strokovnem izpitu. Ta človek bo nesrečen. Ko bo končal šolo, če bo sploh dobil službo, bo lahko delal za neko minimalno plačo. Ne rabimo burne fantazije za to, da si predstavljamo, kako navdušeno bo napredoval na svojem delovnem mestu. Ne bo ničesar, kar bi ga še lahko veselilo. Nesrečen bo celo svoje življenje, ker se ni naučil, da se mora za vse boriti sam, in ne bo čutil velikega zadovoljstva, ki ga ima človek, ko nekaj doseže sam. In vse to po krivdi staršev. Kje pa bo našel uteho? Bog ne daj, pri mamilih!

Suzana Guoth

OTROŠKI

Mlašeči guči pri Malom potoki

Mala ves se zača tam, gde nut v njou priteče Mali potok. Že od negda so se tam špilali mali lidge iz Male vesi. Na, tam so se lejta pa lejta špilali mlajši iz Male vesi. Eške gnesden je tak. Tě Mali potok, vse tiste drejve kouli njega, raki in ribe v njem so čüle čüda mlašečoga pogučavanja in tou eške itak poslušajo.

Človek na mejseci

Mlajši iz Male vesi so v topli nočaj trno radi sedeli pri malom potoki. Če so njim stariške tou dopistili. Pa so se tam zgučavali vsefele. Pa so dostokrat gledali zvezjde tō. Pa mejsec. Pa so si od zvezjd in Mejseca vsefele zgučavali.

- Tam gor na nebi gvüšno stoj živé, - si je v kmično tiučo na glas zbrodo Feri. - Mojoča pravi, ka je nej mougouče, kak bi samo na našoj Zemli bilou življenje.

Pa je znouva gratala tiuča. Samo potok je teko, tam nin na brgej se je v lejsi zglasila sova, drugo pa nika. Mlajši so tadale gledali v trepetanje zvezjd, so si pasli oči na punom srebrnom mejseci. *- Leko, ka geste na kakšnoj zvezjdi kaj živoga, - je čistak po tiüma pravla mala Rožika. - Dapa takšni lidi, kak smo mi, gvüšno nega.* Tak, zdaj je mala Rožika načnila nočni mer. Tak nagno-uk so se v mlašeči glavaj iz Male vesi tam pri Malom potoki gor zbidili filozofi.

- Tou niške ne more prajti, kak je s tejm, - se je prvi gor zvužgo mali Toni. - Leko so nin na kakšnoj zvezjdi ranč takši lidge, kak smo mi na Zemlej.

- Ja, istino maš, - je že kcuju dau svojo reč Lali. - Samo tou je pitanje, v kakšoj rečji se zgučavlejo med seuv. Leko po angleški ali po nemški, leko po talanski ali pa v kakšnoj negerskoj rečji.

Sto bi to vedo? Ja, leko pa ranč tak, kak si mi zgučavlejo. Ništermi pravijo, kak se sploj med se-

uv ne bi mogli razmiti, mi pa tiste lidge z nekšne druge zvezjde. Pa eške tou je, ka ...

Lali bi vejn loboto eške tadale, če bi njemi nej v reč stoupila Klarika.

- Tou nam pa dun ne š gučo, kak ti od toga največ vejš povedati, - se je postavila pred Lalina kak kakša mlada kokouš na svojom dvouri. - Vej se pa v šouli včimo angleški pa nemški pa bi se leko tak navčili njihovoga guča tō. Oni pa bi se leko navčili našoga, če bi volou meli.

- Na, na, na vej se pa dole stavite! - je reč znouva do ubo Feri. - Sploj ne vejmo, če stoispljoživé na kakšnoj zvezjdi, vi bi se pa že z njimi zgučavali. Mersi najjte!

Tak je pri Malom potoki znouva gratala tiuča. Samo potok je mirno teko pa nin v lesej na brgej se je zglasila sova. Tadale so gledali v migetanje zvezjd pa v puna srebrna Mejsecova lica. Dugo so tak gledali, vsikši si je svoje brodo.

- Leko, ka ne vejmo, če sto živé tam gor, - se je po dugom časi zglaslo mali Toni. - Dapa človek pa je že biu na Mejseci. Z raketo je ta gor odleto.

Zdaj je vrag vcejlak šalo odneso.

- Kusto figo je biu na mejseci, - je zdignila glas, najbole kak je mogla, mala Rožika. - Moj ata je pravo, kak je njemi pojbiči gučo indašnji plebanoš, ka takšo nej sloboudno vörvati. Pa je eške pravo, ka na Mejsec človek nika ne more stoupiti, ka je tou nej mougouče, ka tou samo edno velko lažanje. Pa če je tak-

šo gučo plebanoš, je tou ranč istina.

- Ti si vcejlak zmejšana, - je zdaj znouva zdigno glas Feri. - Vej je pa bilou v teveni, kak je meriška raketa prišla na Mejsec, pa nej samo gnouk.

- Moj ata je pravo, ka je plebanoš gučo ... - je nej zgotouvila mala Rožika.

- Doj se stavi s tejm plebanošom iz mlašeči lejt tvojoga ate, - je mala Rožika šla na žile malomi Toniji tō. - Človek je biu na Mejseci, tou je gvüšno. Kak pravi Feri, bilou je v teveni ... - je zdaj nej zgotouvo svoj guč mali Toni, ka je reč nase vzeu Lali.

- Ja, v teveni je rejsan bilou. Dapa je stoj tou vido na svoje oči, kak je raketa prišla na Mejsec? - je z vövtegnjeno rokou kazo ta gor na Mejsec. - Tou je niške nej vido na svoje oči. Leko, ka so v teveni lažali. Sto bi tou vedo?

Zdaj je pri Malom potoki grato pravi mali vijer.

- V teveni ne lažajo, - je fudnilo iz Ferija.

- Plebanoš tō ne laža, - njemi je nej ostanila dužna mala Rožika.

- Ja, istino pa tō ne guči, - je grato čemerasti mali Toni.

- Zdaj boš pravo, ka mejseca tō nega, - je stoupila na prste eške Klarika.

Tak bi vijer eške fudo tadale, če bi nej Mejsec pomalek odišo za Velki bregj pri Maloj vesi. Pomalek so odišli domou. Vsikši je senjo svoje senje, dapa vsikši je odo po Mejseci ali pa je biu na kakšoj zvezjdi nin daleč od naše Zemle.

Miki Roš

»Hiša mladih«

KOTIČEK

Društvo mladih Lendava že od svojega nastanka (od leta 2000) aktivno sodeluje z Društvom slovenske mladine na Madžarskem. Konec oktobra se je v Lendavi sklenil sporazum, da bi uresničili projekt z naslovom »Life hiša«. Ta hiša je prostor, ki je namenjen predvsem mladim, da se tam srečujejo, družijo, izobražujejo, pripravijo razne prireditve. Hišo bi opremili z raznimi športnimi sredstvi in družabnimi igrami, knjigami, revijami pa tudi z moderno tehniko, npr. z računalniki in internetom.

Predstavniki LIFE in Društva slovenske mladine na Madžarskem na tiskovni konferenci.

Društvo »Life« bi nam pomagalo odpreti podobno hišo tudi v Porabju, saj je projekt nastal z namenom, pospešiti sodelovanje med mladimi v Prekmurju in Porabju.

»Naš cilj je reševati probleme mladih,« je odgovoril na vprašanje Daniel Magyar, predsednik Life. »Iščemo prostor, v katerem bi se mlade Slovenke in Slovenci dobro počutili in bi izmenjavali znanja in izkušnje.«

Skupni stroški projekta znašajo 29.300 evrov, 82% vseh sredstev, oz. 24.090 evrov zagotavlja natečaj Phare CBC madžarsko-slovenski mali projekti, preostali del pa bosta krili obe društvi.

Amanda Szita

Slika ne laža

Zimsko grouzdje

Sveti Martin je tou leto znouva iz mošta napravo vino, ga krsto in zdaj čaka v bečkaj, ka ga do drugega leta spidjemo. Da-

pa gratala je nouva nevola. Na, leko je nevola, leko pa, ka je tou sploj nej nikša nevola. Najprva od tej nikšne nevole. V Prekmurji smo začali pouvati zimsko grouzdje iz Sibirije. Tou je takšo grouzdje, stero se dozori v najveškom mrzi. Bo-

le, kak je mrzlo, bole zrejli, boukše je. Ta nouva sorta se zove Sibirski plavi rizling. Brali mo ga tam nin kouli 25. februara ali pa kuman mejseca marca, če de zadosta mrzlo. In ranč iz toga grata tista nevola. Iz té nouve sorte grouzdja mo prešali mošt iz steroga vino grata. Dapa sto de iz mošta vino delo in sto de ga krsto, če pa v sprolejtnom časi nega nikšnoga Martina? Tak, zdaj si trbej eške ednoga svetoga Martina vözbroditi, ka de krsto vino iz sorte Sibirski plavi rizling. Té prvi mrzav v toj jeseni njemi že trno dobro deje. Ciglij ta sorta nema listja, se je že začo zoriti. Poglente, vej pa slika dun ne laža.

Miki

KAUT

MLAŠEČI

Martinov keden v Sombotelu

Program letošnjega *Martinovoga kedna* v Sombotelu so organizirali od 3. do 15. novembra. V programi so bile likovne in fotorazstave, folkorni dnevi, koncerti, lutkovne igre, kvizi o svetom Martinu, srečanje pevskih zborov ipd. Centralna prireditev je bila - kak vsako leto - 11.

govenskega mesá. Gospaud Rengeo je na Martinovom senji - pred slovensko izo - odavo tikvin oli, domanji krú, domanji eci, dinsko melo, dinsko kašo, djapka pa vse felé, ka pripauva pa ka je zdravo. 7. novembra pa so se pripelali v Somboteu *prauskarge* s slovenskoga Krasa, od 400 kilo-

Vrabče in Griže. V vsikšoj vesi živi kauli 60-70 lidi. V vesi Griže majo cerkev svetoga Martina. Ves Štjak (kratko Sentjakob) pa je dobilo svoje ime od cerkve svetoga Jakoba. Sveti Jakob starejši je patron prauskarov. Slovenski prauskarge so meli mešo v cerkvi svetoga Martina, štero je služo njini župnik **Bogomir Trošt.** Domačini župniki in kaplani so prinesli za dar primorsko vino teran pa domanji krú. Géza Aigner pa jim je ponúdo vino svetoga Martina. Prouškare je pozdravila in njim predstavila cerkev svetoga Martina in Slovence na Madžarskem predsednica slovenske samouprave v Sombotelu. Primorski romarji so po obódi tó šli na Martinovo senje, gde so si kúpili kaj za spomin, pa so se srečali túdi s prekmurskim prodajalcem. Člani sombotelskoga slovenskoga društva so v Martinovom kednji pá meli priliko, ka kipújejo slovenske specialitete in so leko bili pri slo-

Mirko Rengeo pred svojo „bauto“

novembra, gda so se zvečer mladi z lampašami šetali od pušpekove cerkve do cerkve svetoga Martina. Najveksa prireditev pa je bilou - 6. in 7. novembra - veuko državno senje v Skanseni.

Na senje se je pripelo s svojo „bauto“ túdi gospod **Mirko Rengeo iz Šalovcev.** Na televiziji ste že leko vidli njegovo gazdijo, ka vse pauva. Najbole zanimive so njegove škotske krave, štere so v leti pa v zimi vanej. V zimi so fejst kosmate, ka je ne zebé. Lepau v snegej ležijo, pa je nika ne mauti, če je snej sploy nutpokrije. Te krave prej tak dobro mesau majo, ka se je eden starejši moški prej celau iz Pešta pripelo (z motorpiciklinom) v Šalovce, pa je kúpo 20 kil toga

Kraški prauskarge pred kipom svetoga Martina

mejarov daleč. Blúzi Sežane venskoj meši tó.

-mkm-

Večernica Slavku Preglu za Srebro iz modre špilje

Žirija, ki ji je predsedoval pisatelj Tone Partljič, je med lani natisnjenimi in mladini namenjenimi knjigami - bilo jih je prek sto - za najboljši izbrala roman *Srebro iz modre špilje* mladinskega pisatelja Slavka Pregla. Osma nagrada večernica je na srečanju slovenskih mladinskih pisateljev Oko besede v Murski Soboti avtorju izročila Darja Verbič, glavna in odgovorna urednica Večera.

Na srečanju se je zbralo rekordno število pisateljic in pisateljev, strokovnjakov, ki se ukvarjajo z mladinsko književnostjo in knjižničarjev iz Slovenije, iz Trsta pa sta prišla Miroslav Košuta in Marko Kravos. Udeleženci vsako leto obravnavajo

drugo temo, letos so se posvetili strukturi junaka v mladinski književnosti. Kot pomembno vsebinsko novost je dr. Zoltan Jan omenil vnašanje aktualne družbene tematike v mladini namenjena literarna dela.

Za zaključek srečanja je bila ekskurzija Popotovanje h Kocbeku, Danjku in Golarju.

eR

Szakonyfalú Község Tüzoltó Egyesülete megköszöni mindazok támogatását, akik személyi jövedelemadójuk 1 %-át részere felajánlották. Az ebből befolyt összeget - 25.833 Ft - az egyesület működéséhez használtuk fel. Felajánlásaitok köszönjük.

Prostovoljno gasilsko društvo Sakalovci se zahvaljuje vsem, ki ste društvu namenili 1 % svojega davka. Vsoto - 25.833 forintov - smo uporabili za delovanje društva.

Berite Porabje

Porabje

ČASOPIS SLOVENCEV NA MADŽARSKEM

Izhaja vsak drugi četrtek

Glavna in odgovorna urednica **Marijana Sukič**

Naslov uredništva:
H-9970 Monošter,
Gárdonyi G. ul. 1,
p.p. 77,
tel.: 94/380-767
e-mail:
porabje@mail.datanet.hu
ISSN 1218-7062.

Tisk:
SOBOSKA TISKARNA
SOLIDARNOST D.D.
Arhitekta Novaka 4
9000 Murska Sobota
Slovenija

Časopis izhaja z denarno pomočjo Urada RS za Slovence v zamejstvu in po svetu ter javnega sklada za narodne in etnične manjšine na Madžarskem.

50 lejt v dobrom ino lagvom

Letos nam je poštaš več pisem prineso iz Köcska, med tejnji je bilau pismo, stero so napisali Braunstein Agostonné (Šajmina Marca). Uni so z možaum Guslinom vred že dugo-dugo v taujoj vogrskoj vesi, dapa zatok so slovenski ešče nej pozabili. Skurok vsakši mejsce nas malo pozovejo v uredništvu, ka malo pripovejdamo. Tak radi gučijo, ka njim večkrat moram povedati, ka de trbelo dosta za telefon plačati, če mo tak dugo gučali. Dapa njim je prej bola léka dúša, če se leko po našom pogučavajo, dja sam pa tó rada, če čújemo kaj o tistij Slovencej, steri so

daleč od svoje rojstne vasnice. Vsigdar se potaužijo, kak radi bi prišli na Srečanje Porabskih Slovencev, dapa ne morejo, ka je njini mauž že

dugo lejt trno betežen. Oni ga opravljajo, če rejsan so oni tó nej pri najbauksom zdravdji. Dapa če so pri zdavanjskom oltari obečali, ka do v

dobrom pa lagvom vodržali pri njem, te tau tak mora biti. Letos so pa meli lejpi držinski svetek. 50 lejt je tomi, ka sta se z možaum Guslinom zdala. Zatok so pa te gospaud župnik v Köcski znauva zdali njija. Tau so gospaud z veseljom včinili, vejpa tetica Marca njim tó dosti pomagajo. Oni pomagajo čistit tisto izo, gde meše majo. Tetica Marca so pa doma pripravili mali mau, ka so te vkúpprišli pa se malo veselili. Zelejmo njima, ka bi se njima zdravdje popravilo pa bi eške dugo leko vkúp živela.